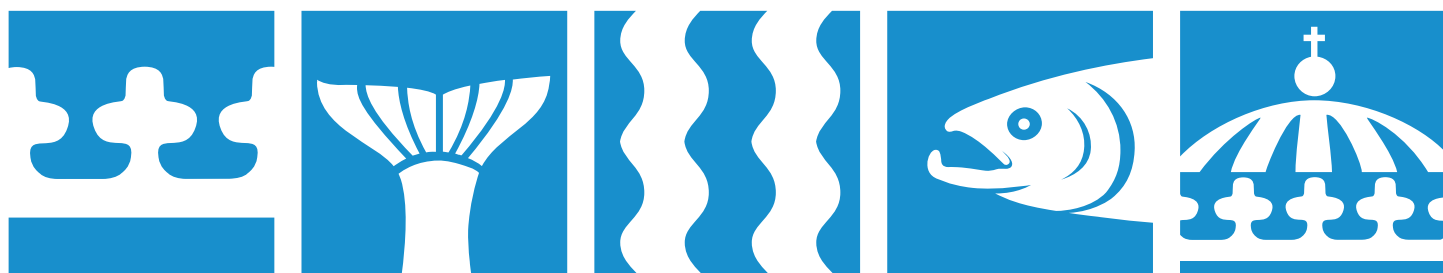

Berusningsstudie 2016

Härnösands och Sollefteå kommuner

Fotograf omslag: mostphotos.se

Rapport nr 2016:14

Dnr 705-1560-16

ISSN 1403-624X

Tryck: Länsstyrelsen Västernorrland

Denna rapport går att få i alternativt format.

2016-12-28

Dnr 705-1560-16

Förord

Denna rapport behandlar krogarnas och restaurangernas benägenhet att servera alkohol till kraftigt berusade människor. Det är länsstyrelsens förhoppning att rapporten ska bidra till en ökad medvetenhet om överservering.

Den svenska folkhälsopolitiken har en utgångspunkt i sitt folkhälsoarbete att inrikta insatserna på bestämningsfaktorer för hälsan, det vill säga de livsvillkor, miljöer, produkter och levnadsvanor som kan påverka hälsan. Ett av huvudmålen i den svenska alkoholpolitiken är att begränsa alkoholens skadeverkningar. Som ett led i det förebyggande arbetet använder kommunerna i Västernorrlands län metoden ansvarsfull alkoholservice.

Berusningsstudier är en del i kartläggningen inom metoden.

Det är av största vikt att skapa en attitydförändring bland serveringspersonalen för att kunna minska våld och skador som uppkommer vid hög alkoholkonsumtion i samband med restaurang och krogbesök. Arbetet med ansvarsfull alkoholservice måste därmed prioriteras.

Nina Loberg
Enhetschef Samhällsbyggnad

Catrin Hall
Handläggare inom folkhälsa

Innehållsförteckning

1.	Bakgrund	7
1.1.	Alkohollagen	7
1.2.	Ansvarsfull alkoholserving	8
2.	Syfte	8
3.	Metod	9
3.1.	Urval	9
3.2.	Bortfall.....	9
4.	Resultat	10
4.1.	Kommentarer från studien.....	10
5.	Diskussion	12

1. Bakgrund

Den svenska folkhälsopolitiken har en utgångspunkt i sitt folkhälsoarbete, att inrikta insatserna på bestämningsfaktorer för hälsan, det vill säga de livsvillkor, miljöer, produkter och levnadsvanor som kan påverka hälsan. Ett av huvudmålen i den svenska alkoholpolitiken är att begränsa alkoholens skadeverkningar.

En av de viktigaste bestämningsfaktorerna för människors hälsa är alkohol. I den svenska välfärdspolitiken har en restriktiv alkoholpolitik sedan länge haft en betydande roll, där alkoholkonsumtionen till stor del styrs av tillgängligheten. Minskad allmän konsumtion leder till minskade alkoholskador. Denna metod är vetenskapligt utvärderad via STAD-projektet. STAD är en förkortning på Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem och deras verksamhet, med fokus på alkohol- och drogprevention, består av fem strategiska områden:

- Forskning
- Metodutveckling
- Metodimplementering
- Utvärdering
- Utbildning

Berusningsstudiens målsättning är att minimera antalet kraftigt berusade personer och att underåriga inte serveras alkohol på restauranger samt att det alkoholrelaterade våldet minskar.

En överserveringsstudie visar i vilken utsträckning restauranger serverar alkohol till kraftigt berusade gäster. Studien kan utgöra ett underlag vid kartläggning och vid uppföljning av utvecklingsarbetet i berörda kommuner.

Länsstyrelsen ser det som positivt att länets kommuner vidtar åtgärder i syfte att minska berusningsdrickandet vilket på sikt kan leda till minskning av det alkoholrelaterade våldet samt bidra till att folkhälsan främjas genom att totalkonsumtionen kan påverkas.

2007 genomfördes en berusningsstudie i Sollefteå och Härnösands kommun. Den genomfördes på samma sätt med utbildad skådespelare samt observatör. Vid det tillfället var det på förhand elva utvalda objekt varav fyra stycken var stängda vid genomförande av berusningsstudien. Av de återstående sju serveringsställen genomfördes berusningsstudien med följande resultat:

Skådespelaren serverades på fyra serveringsställen och nekades på tre serveringsställen av de sju besökta

1.1. Alkohollagen

Alkohollagen är en social skyddslagstiftning vars primära syfte är att begränsa alkoholens skadeverkningar.

I alkohollagen 3 kapitlet 5 § framgår att försäljning av alkohol skall ske på ett sådant sätt att skador i möjligaste mån förhindras. Den som tar befattning med försäljning av alkoholdrycker skall se till att ordning och nykterhet råder på försäljningsstället.

I 3 kapitlet 7 § framgår att vid detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl får varor inte säljas eller annars lämnas ut till den som inte har fyllt 20 år. Enligt 3 kapitlet 8 § i alkohollagen får alkoholdrycker inte lämnas ut till den som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel. Alkoholdrycker får inte lämnas ut om det finns särskild anledning att anta att varan är avsedd att olovligen tillhandahållas någon. Den som lämnar ut alkoholdrycker skall förvissa sig om att mottagaren har uppnått den ålder som anges i 3 kapitlet 7 §.

Enligt 8 kapitlet 20 § alkohollagen skall ansvarig personal vid servering av alkoholdrycker se till att måttfullhet iakttas och att störningar på grund av oordning och onykterhet undviks.

1.2. Ansvarsfull alkoholserving

Kommunerna i Västernorrlands län genomför ansvarsfull alkoholserving, som är en vetenskapligt utvärderad arbetsmetod som förebygger och minskar alkoholrelaterat våld och skador i restaurangmiljö. Det finns många vinster med metoden, såväl samhällsekonomiska som hälsovinster för individen. I och med att man minskar serveringen till alkohol till redan berusade människor minskas även våldet. Metoden bygger på ett strukturerat och målvetet arbete för att förebygga och minska alkoholserving. Den bygger även på mobilisering, utbildning i ansvarsfull serving, policyförändringar, och en effektiv tillsyn. Det finns tydliga krav på ordning, nykterhet och återhållsamhet i alkohollagen. De som serverar alkohol har ett personligt ansvar för hur och vem de serverar. Den servitris eller servitör som serverar en gäst som är märkbart påverkad, kan dömas till böter eller fängelse i upp till sex månader samt att den som står för serveringstillståndet kan förlora det. Kravet på återhållsamhet i lagen innebär således att serveringen skall avbrytas innan gästen blir så påverkad att han eller hon måste avvisas.

2. Syfte

Syftet med berusningsstudien var att kartlägga länets restaurangers benägenhet att servera alkohol till mycket kraftigt berusade gäster. Rapporten ska åskådliggöra resultatet av berusningsstudien som genomfördes under 2016.

Studien ska användas som grund för det fortsatta arbetet med ansvarsfull alkoholserving i länet.

3. Metod

Metoden som har använts ingår i metoden ansvarsfull alkoholservice och har använts i ett flertal internationella studier. En skådespelare och en observatör, av länsstyrelsen anlitad genomförde studien. Berusningsbeteendet är väl intränat och standardiserat via experter och videoupptagningar.

Genomförandet av metoden i berusningsstudien går ut på att en skådespelare spelar kraftigt berusad och försöker att beställa in en starköl. Detta observeras av en observatör och det hela dokumenteras av båda.

Under besöket observeras de båda även hur lokalens ljussättning är, musikknivån, gästernas åldersspann, antal gäster, ordningsläget, berusade gäster samt antalet högkonsumenter.

Under en fredags- och en lördagskväll i november 2016, besökte skådespelaren och observatören de utvalda restaurangerna i länet. Skådespelaren och observatören utrustades med skådespelar- respektive observatörsprotokoll att fylla i efter varje besök, kartor med adresser där de aktuella restaurangerna var utmarkerade samt telefon för att kunna nå ansvarig för studien om det skulle behövas. Inne på restaurangerna agerade skådespelaren kraftigt berusad medan observatören agerade nykter. När skådespelaren bedömde att personalen noterat berusningsnivån gjorde han ett försök att beställa. De uppträdde aldrig aggressivt eller provocerande och de lämnade lokalen lugnt, om de blev uppmanade att göra så. Där de blev serverade alkohol gjorde de sig diskret av med drycken, såsom de hade blivit uppmanade att göra.

3.1. Urval

Skådespelaren och observatören hade på förhand fått information om att genomföra studien på sammanlagt tolv ställen i de aktuella kommunerna. Det var ett representativt urval av krogar med sena öppentider och mindre restauranger.

3.2. Bortfall

Skådespelaren och observatören anländer sent på fredagen och många ställen hinner stänga. På lördagen är tyvärr två ställen abonnerade och ett stängde tidigare trots sena öppentider. Av tolv förutbestämda blev bortfallet fem stycken.

4. Resultat

Under en fredag- och lördagkväll besökte skådespelaren och observatören totalt sju stycken ställen med stadigvarande alkoholtillstånd.

Kommun	Antal besökta	Antal som serverade	Antal som nekade
Sollefteå	3	2	1
Härnösand	4	2	2
Totalt 2016	7	4	3
Resultat År 2007	7	4	3
Manliga som serverade	5	4	1
Kvinnliga som serverade	2	0	2

Hur många ställen hade:	Inga	Få	Många
Berusade gäster	4	3	0
Högonkonsumer	5	2	0

4.1. Kommentarer från studien

Nedan presenteras kommentarer från skådespelaren och observatören utifrån de protokoll som de fyllde i efter varje restaurangbesök.

Kommentarer från restauranger som serverade alkohol:

- "Observatören kom in i en välbesökt och "hemtrevlig" lokal. Han gick fram till baren och väntade på skådespelaren. Efter några minuter kom skådespelaren, frågade observatören vad de skulle beställa och försökte sedan få ögonkontakt med bartendern. Detta var ganska svårt eftersom bartendern stod och pratade med några gäster, som han verkade känna väl. Bartendern tog emot beställningen och gav skådespelaren och observatören två stycken öl. Han missade att skådespelaren pratade sluddrigt, tappade sina pengar mm. Anledningen till att bartendern missade detta, kan ha berott på att han hela tiden, under beställningen och serveringen hade ett "roligt samtal" med sina vänner i baren."
/Observatören
- "Det tog rätt så lång tid innan jag fick full uppmärksamhet från bartendern. Han hade flera konversationer igång med övriga gäster. Kändes väldigt "familjärt" Fanns en tvekan men jag blev ändå serverad"
/Skådespelaren
- "Observatören gick till baren. Efter ett tag kom den fulla skådespelaren och ställde sig bredvid observatören i kön till baren. När det var deras tur att beställa så frågade skådespelaren flera gånger

vad en öl kostade, famlade med plånboken och tappade en sedel på golvet. Observatören anser att bartendern märkte detta, men han valde ändå att ta emot beställningen och servera två stycken öl. (dock kunde observatören ana att han tvekade)”
/Observatören

- ”Ljus lokal. Kö till baren. Det gjordes stora beställningar. Vid en intilliggande lokal förekom en stor företagsfest så det var mycket folk i rörelse”
/Skådespelaren
- ”Observatören och skådespelaren gick fram till baren och nästan direkt kom en bartender fram och frågade vad de ville beställa. Skådespelaren frågade vad två öl kostade, tog upp sin plånbok, tappade pengar och frågade igen vad ölen kostade. Bartendern tittade lite frågande på observatören men genomförde ändå beställningen och gav skådespelaren två öl. Det fanns fler gäster vid baren och de var inte berusade”
/Observatören
- ”Bartendern uppfattade mitt tillstånd och sökte hjälp med ögonkontakt med observatören. Trots det så serverades jag.”
/Skådespelaren
- ”När skådespelaren och observatören kom in i lokalen, så såg de genast en mycket berusad man som var på väg till toaletten. Han kunde inte öppna dörren till toaletten, utan skådespelaren och observatören hjälpte honom med det. Skådespelaren och observatören gick fram till baren, där det arbetade fyra stycken bartendrar. Det var mycket svårt att få uppmärksamhet och skådespelaren och observatören fick vänta ca: tio minuter innan de fick beställ. Under dessa tio minuter kom den fulla mannen som gått på toaletten. Han ställde sig bredvid skådespelaren och observatören, beställde en drink, famlade med plånboken, bad bartendern att hjälpa honom med pengarna och fick tillslut ta emot en drink. Samma bartender (kille cirka 25 år) kom fram till skådespelaren och frågade vad han ville beställa. Skådespelaren beställde 2 stycken öl, tappade pengar och sludrade. Bartendern blev tveksam och sa: drick vatten också och gav honom ölen och ett glas vatten. När skådespelaren och observatören skulle lämna baren för att sätta sig ned och dricka öl, så tittade bartendern på observatören och sa: Se till att han också dricker vatten och inte dricker för mycket ikväll.”
/Observatören
- ”Entré med flera ordningsvakter. I en korridor mötte vi en man som var så pass onycter att han inte såg dörren till toaletten som var bredvid honom. I baren fick vi vänta länge innan vi blev uppmärksammade. Bartendern erbjöd mig vatten samtidigt som han serverade min öl.”
/Skådespelaren

5. Diskussion

Alkoholen påverkar så gott som hela människans kropp. Att främja folkhälsan och minska alkoholens skadeverkningar är den svenska alkoholpolitikens mål. Sambandet mellan konsumtion och alkoholskador samt dess minskning benämns som totalkonsumtionsmodellen. Ett led i att minska totalkonsumtionen och med det dess skador har vi i Sverige alkohollagen, som är en social skyddslag. För att få servera alkohol krävs ett serveringstillstånd med utgångspunkt i alkoholagen och således att tillståndshavaren bedriver alkoholservingen på ett ansvarsfullt sätt. Överservering av gäster kan ge en ökning av alkoholrelaterade skador och våld.

Berusningsstudier som har använts ingår i metoden ansvarsfull alkoholserving som bygger på flera delar så som lokal mobilisering, utbildning, policyförändringar samt en effektiv tillsyn.

Genom att kartlägga benägenheten hos krögare att servera mycket kraftigt berusade personen vill vi skapa ett underlag för fortsatt arbete kring ansvarsfull alkoholserving. 2016 berusningsstudie visade samma resultat som 2007.

Det fortsatta arbetet med ansvarsfull alkoholserving måste prioriteras hos kommunerna i Västernorrlands län. Detta för att påverka till en attitydförändring hos serveringspersonalen för att kunna minska våld och skador i offentlig miljö.

Länsstyrelsen Västernorrland

Postadress: 871 86 Härnösand
Telefon: 0611-34 90 00
www.lansstyrelsen.se/vasternorrland